

„Tega gotovo ne trdim,“ je odgovoril kritik, „ker je tudi njo mogoče podati na tak način, da postane lepa. Poglejte dela resničnih impresionistov — mož kot so Charles Keene, Daumier, Phil May — ali je to pomanjkanje lepote? Poglejte dela največjih impresionistov — Japoncev; ali niso krasna? In vendar ti umetniki odklanjajo najvišje principe creda, v katerega vi verujete, in ne izločujejo ničesar, kar jim more pripomoči, da dosežejo lepoto. Impresionistovo emocijo naj razgreje lepi pogled narave, njegovo inteligenco naj razgiblje pomen, subtilnost in resničnost značaja, ki ga želi naslikati — tedaj boste opazili napredek v umetnosti in ta napredek bo nevzdržljiv. Toda sedaj, se mi zdi, se gibljemo nazaj.“

Kakor odmev istega vprašanja se bere člančič v decembrovi številki nemške revije „Deutsche Kunst und Dekoration“ pod naslovom „Menschliche Werte in der Kunst“. Njegova kratka vsebina je nekako tole:

Dve desetletji se bori umetnost proti „literaturi“, proti „idejam“, proti vsemu pripovedovalnemu v umetnosti. Umetnina je le za oko in naj nikdar ne apelira na opazovalčevo srce ali njegov um. Ta boj se je razvil iz nasprotja proti umetnosti osemnajstega in devetnajstega stoletja, ki je imelo „idejno“ plat umetnosti za ravno tako važno kot formalno.

Pa to novo pojmovanje umetnikove naloge je nastajalo počasi, skoro nezavedno. Ko se je oblikovala nova forma — moderna umetnost — so stali formalni problemi seveda v ospredju in pozornost umetnikova je veljala zlasti njim, medtem ko je bila vsebinska stran brez pomena. Iz tega slučajnega zanemarjanja

vsebine se je razvilo načelno odklanjanje vsebinskega, vsega, kar je bilo optično podano in je hotelo biti več kot le optičen pojav. Manetovi Šopi špargeljnov so dosegli velik kos svoje slave ravno zato, ker so služili kot demonstracijski predmet v boju proti „literaturi“.

Vendar je tudi ta boj doživel različne faze. Najprej so opravičeno trdili:

„Dobro slikano zelje je večja umetnina kot slabo slikana Madona.“

Toda kmalu nato je dobil boj ostrejšje oblike; tedaj so rekli: „Dobro slikano zelje je ravnotako velika umetnina kot dobro slikana Madona.“

Danes se pa sliši: „Dobro slikano zelje je večja umetnina kot dobro slikana Madona“ — ker opazovalec pri zelju ne misli na nič drugega, kot na formalno stran slike, na način, resničnost, prepričevalnost naslikanega predmeta, medtem ko pri Madoni vsebinska lepota slike moti in podkupuje pravično sodbo očesa.

To načelo moderne umetnosti je dokaz velike kulture in občutljivosti našega očesa ter resnobe, s katero umetnost rešuje svoj glavni problem, problem forme. Vendar ne bomo mogli dolgo na tem ostati. „Nespametno je, če se umetnik načelno odreče možnosti, da izzove v gledalcu velike predstave, da razgreje v njem neskončno skalo človeških čustev. Vplivati hoče vsak umetnik, vsak hoče celo geniti in pretresti. Človek, tudi takrat, kadar stoji pred umetnino, ni samo oko, ampak je celota, v kateri nimajo čuti večje pravice od čustva in uma. Vplivati je mogoče na vsako teh zmožnosti. Toda najhvaležnejši je človek umetniku tedaj, kadar vpliva umetnina na vse obenem.“

I. C.

TO IN ONO.

Ljudski oder. — Dne 26. decembra in 1. januarja so na „Ljudskem odru“ ponovili — spet obakrat v razprodani hiši — Sardenkovo „Mater svetega veselja“. — Na sv. Treh kraljev večer so uprizorili „Bele rože“ nemškega ljudskega dramatika Willhardta. Po objavljenih kritikah povzamemo, da spada delo v literarnem oziru med drame prav slabe vrste, ki tudi pri nas ni doseglo nikakega uspeha, klub zadovoljivemu nastopu nekaterih igralcev in igralk. Obisk je bil slab. — Dne 21. januarja so igrali za predpust Milčinskega „Cigane“, seveda nekoliko skrajšane. Dvorana je bila prav dobro zasedena in občinstvo se je pošteno nasmejalo. Bučni — pač preveč prešerni — smeh je zatopil večkrat besede na odru. Igralo se je sicer še večkrat v prepočasnem tempu, pri nastopih, ki zahtevajo spretnosti v salon-skem kretanju, se je pokazalo včasih pomanjkanje prakse iz življenja, tako da je bila na primer vloga dr. Veselka kljub očitnemu prizadevanju po našem mnenju čisto zagrešena. Kdor pa je zasledoval razvoj „Ljudskega odra“ od pričetka, je moral priznati, da se mnogi igralci in igranke čutijo na odru že prav domače. V prvi vrsti moram tu omeniti Brenka in Anico Puc, dalje tudi sodnega nadzornika Cvetana in Zajca. Eno napako pa smo opazili večkrat: V igri, ki nudi

že sama na sebi vse polno komičnih prizorov, so se pri uprizoritvi komična mesta še daleč preko mere podčrtavala, tako da je bil del občinstva od smeha solzan, drugi pa ves preplašen od strahu, da to pelje od dramatične umetnosti stran proti cirkusu. Če se n. pr. avskultant pred sodnim nadzornikom trese kar v velikih nihljajih, je to neverjetno in neokusno. Kar se je v igro vključilo črtanju ekstemporalno ali pa sploh dostavilo, je bilo — da rabim mil izraz — neumestno. — Zanimivo bi bilo morebiti opozoriti še na to, da Blažu Mozolu v II. dejanju niso ploskali samo na odru, ampak deloma tudi — v dvorani.

I. D.

Koncert „Glasbene Matice“. V nedeljo, dne 14. januarja, je dala „Gl. Matica“ v veliki dvorani hotela „Union“ svoj prvi letošnji redni koncert. Na sporedu so bila samo domača dela.

„Slovenska filharmonija“ pod vodstvom kapelnika gosp. V. Talicha je prav dobro igrala dva Lajovčeva orkestralna stavka: Andante in Capriccio. Meni do sedaj te dve izborni Lajovčevi skladbi še nista bili znani; bil sem ju prav zelo vesel, ko sem ju slišal pri koncertu. Zlasti Andante je čudovito krasen, bogato in plemenito melodičen, okusno in ne vsiljivo modern ter kar najbolje instrumentiran. Lajovčeve orkestralne skladbe (poleg ravnokar ome-